

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.
«__» _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____
«__» _____ 20__ р.

**НАРОДНІ РУХЛИВІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ В СТАРШИХ
ДОШКІЛЬНИКІВ ПОЧАТКОВИХ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ.
СКЛАДАННЯ КАРТОТЕКИ НАРОДНИХ РУХЛИВИХ ІГОР**

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗДО м -16
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Бойко Анастасії Володимирівни
Керівник доц.,к.пед.н.
Суятинова К.Є.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів ____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1: СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНИХ РУХЛИВИХ ІГОР В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ...	5
1.1 <i>Теоретичні аспекти проблеми дослідження народних рухливих ігор в закладах дошкільної освіти.</i>	5
1.2 <i>Видатні педагоги про вплив народних рухливих ігор на виховання старших дошкільників.</i>	9
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ	14
РОЗДІЛ 2: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВИХ ПАТРІЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	15
2.1 <i>Проблема формування початкових патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку в наукових дослідженнях</i>	15
2.2 <i>Роль народної рухливої гри у вихованні початкових патріотичних почуттів у старших дошкільників</i>	25
ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ	33
ВИСНОВКИ	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність кваліфікаційної роботи :

Патріотичне виховання є актуальною проблемою на протязі багатьох епох. На сучасному етапі Україна являє собою досить молоду державу в якій національно патріотичне виховання займає одне з пріоритетних завдань створення громадської свідомості патріота на основі суспільно-державних цінностей. Так як прописано у додатку до наказу Міністерства освіти і науки України (редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 29.07.2019 № 1038) [26] про концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти України.: «Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів національно-патріотичних дій , які мають надзвичайно велике значення для подальшого створення , першою чергою, своєї долі, долі сусідніх країн та їхніх громадян , подальшого порядку у світі» [19].

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають громадське,патріотичне, духовне,моральне, військове,патріотичне виховання як найважливіші складові національно-патріотичного виховання, як могутні засновники , що відповідають як першочерговим вимогам і покликам сучасності, які створюють фундамент для формування свідомості громадянина патріота.

У Базовому компоненті дошкільної освіти за нової редакції 2021 року, національно-патріотичне виховання розкривається в освітні лінії «Дитина в соціумі»[2], а також у методичних рекомендаціях до Базового компоненту дошкільної освіти нової редакції.[19]. У всіх чинних освітніх програмах формування початкових патріотичних почуттів відбувається через усвідомлення «Я» дитини в навколишньому національно-громадському середовищі. Така чинна освітня програма як «Україна - моя Батьківщина» , є спрямованою на освітньо-виховне впровадження національно – патріотичного виховання. Проблемою формування у старших дошкільників початкових патріотичних почуттів займались такі дослідники як: :

А.Бійчук, А.Богущ, А.Дістервег, А.Макаренко, Б.Грінченко,
В.Кучинська В.Лаппо, В.Сухомлинський, Г.Ващенко, Г.Сковорода,
Є.Приступи , І.Газіна, І.Огієнко, К.Ушинський, М.Мельничук, Н.Химич,
Н.Побірченко, О.Вишгнвський, О.Петрук, О.Стаєнна С.Головчук, С.Паршук,
С.Русова, Т.Анікіна, Т.Михайленко, Т.Смагіна, Х.Алчевська, Ю.Красильник,
Я.А.Коменський, Я.Ряппо.

Одним з кращих засобів формування майбутнього громадянина-патріота вважають народні рухливі ігри під час яких формуються початкові патріотичні почуття . Досить часто сучасні педагоги , психологи ,соціологом проводять дослідження з впливу народних рухливих ігор на формування у старших дошкільників початкових патріотичних почуттів .

Отже, значущість цього питання, його недостатня теоретичне і практичне опрацювання зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи – «Народна рухлива гра як засіб виховання у старших дошкільників початкових патріотичних почуттів . Складання картотеки народних рухливих ігор.».

Об'єкт кваліфікаційної роботи: процес виховання у дітей старшого дошкільного віку початкових патріотичних почуттів .

Предмет кваліфікаційної роботи: народні рухливі ігри як засіб виховання в старших дошкільників початкових почуттів.

Мета кваліфікаційної роботи : Аналіз виховання початкових патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами народних рухливих ігор. Складання картотеки народних рухливих ігор.

Відповідно до мети визначено завдання кваліфікаційної роботи:

- Проаналізувати психолого-педагогічну літературу з проблем теоретичних аспектів народних рухливих ігор у вихованні особистості в закладах дошкільної освіти.
- Визначити виховний вплив українських народних ігор на розвиток старших дошкільників
- Проаналізувати проблеми у формуванні початкових патріотичних почуттів.

- Проаналізувати вплив народної гри на виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку.
- Укласти картотеку народних рухливих ігор для старшої групи.

Практичне значення кваліфікаційної роботи: матеріали даної кваліфікаційної роботи можуть бути використані в закладах вищої освіти для ознайомлення студентів з даною темою , в працях сучасних педагогів-проблематиків, в формуванні освітнього-виховного процесу закладів дошкільної освіти.

Структура кваліфікаційної роботи. Складається зі вступу, 2-х розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

РОЗДІЛ 1: СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНИХ РУХЛИВИХ ІГОР В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1 Теоретичні аспекти проблеми дослідження народних рухливих ігор в закладах дошкільної освіти.

Жива гра надає дитині змогу насолодитись вільним проявом своїх фізичних і духовних якостей В.О. Сухомлинський порівнював гру з «великим вікном, крізь яке в духовний світ дитини проходить живлячий неперервний рух уявлень, понять про навколишній світ».[33, с.176]

Гра для дітей – активний та результативний процес життя, у якому найкраще відбивається самовиховання. Ігри надають дітям можливості для повного розвитку їхніх природних сил та готують їх до життя.

У сучасному процесі виховання дітей дошкільного віку термін гра визначається як - важливий засіб виховання, доступний кожному, має тісний зв'язок з життям. Гра- це відображення дій дорослих , вона являє собою провідний вид діяльності дітей , у грі діти навчаються , вправлятися у своєму майбутньому житті.Гру у своїх працях досліджували

А.Макаренко, В.Сухомлинський, Д.Ельконін, Є.Аркін, Ж.Піаже, К.Гросс, К.Карасьова, К.Ушинський, Л.Артемова, Л.Виготський, Н.Короткова, Н.Кушнірик, Н.Михайленко, Н.Пихтіна, О.Акулова О.Богініч.

О.Кошелівська, О.Запорожець, О.Усова, П.Лесгафт, С.Рубінштейн, С.Русова, Т.Піроженко, Т.Осокіна,

Народні ігри – це життя кожної епохи її соціальне відображення в історії народу. Народна гра спрямована не лише на якісне збагачення знань дітей про минуле , а й для подальшої долі збереження національно - культурної спадщини. Підчас того коли батьки тяжко працювали діти самостійно грались, збиралися у групи по декілька чоловік, більш старші діти передавали свої знання молодшим , в іграх також відтворювались дії дорослих за якими мимовільно спостерігали діти .

Такі сучасні педагоги-теоретики як А.Богущ, Є.Сявавко, Н.Лисенко, Н.Рогальська, досить багато у своїх дослідженнях приділяють уваги пізнанню народності, народним іграм у спадщині К.Ушинського. Спираючись на Рухову компетентність яка зазначена в

Народні рухливі ігри – дорогоцінний виховний скарб, який заповіли нам наші попередники. Вони є найкращім способом всебічного виховання дітей дошкільного віку: сприяють поглибленню знань про світ який їх оточує, розвиток логічного мислення, психічних процесів, сприяють загартуванню вольових якостей, і, надають можливість пізнати історію українського народу. Граючись в народні рухливі ігри, діти ознайомлюються з традиціями українського народу, звичаями, нашими обрядами, віруваннями, культурою, розвиваються її фізичні та моральні якості, краще засвоюється мова.

На сьогоднішній день, народні рухливі ігри передбачені у програмі «Українське дошкілля» (укладач О.Білан) у освітньому напрямі дитина в соціумі розділ народознавство, а також у Концепції дошкільного виховання в Україні у змісті і засобах національного виховання [5, с.188].

Аналіз сучасної проблеми дослідження народних рухливих ігор, є одним із головних напрямів удосконалення суспільства, їхнє духовне відродження народних традицій. Погоджуючись із висловленням І. Бабій, що «Дошкільний вік – найважливіший період людського життя, справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. І від того, яким було виховання дошкільника – значною мірою залежить якою людиною стане сьогоднішня дитина» [1, с. 8-15]

В старшому дошкільному віці створюється першочергова реалізація особистості яка ще обмежена в умінні виражати свої соціальні якості, тому засоби народних рухливих ігор сприяють формуванню особистість дошкільника, прийняти соціальні цінності, встановити зв'язки з культурним простором. Одне з головних завдань повинно допомогти дитині створювати і використовувати отримані соціальні знання, сприяти утворенню духовного досвіду усвідомлювати народно-культурну спадщину. Результат національно-

патріотичного виховання ми бачимо у набутті старшими дошкільниками соціального досвіду, успадкуванні духовних надр українського народу, здобутті монументальної культури міжнародних відносин, формуванні особистісних рис громадянина – патріота.[2,с.5]Як показує практика, здобутки народної педагогіки позитивно діють, зацікавлюють, енергійно , емоційно, інтелектуально збагачують дітей. Усна народна творчість яка відображається в народних рухливих іграх образна і ритмічна , відображає реалії життя всю його багатогранність: праця, побут, соціальні явища, людські стосунки.

Аналіз останніх досліджень показує що на нинішньому етапі над проблемою української народної рухливих ігор працюють як педагоги-теоретики, так і педагоги-практики. У своїх роботах вони приділяють увагу теоретичним засадам народних рухливих ігор, з метою збагачення та позитивного ставлення до Батьківщини , загартування , розвитку фізичних і мовленнєвих компетнцій що зазначені у Базовому компоненті дошкільної освіти за нової редакції. Проаналізувавши Базовим компонентом дошкільної освіти нової редакції 2021 року можна зробити висновок що народна рухлива гра повязана з усіма освітніми напрямками , в кожному з них розкрито компетентності дошкільника, які можна пов'язати з народними рухливими іграми так:

1. Освітній напрям «Особистість дитини»

- Рухова компетентність – рухові уміння та навички які формуються під час гри в народні ігри.
- Здоров'язбережувальна компетентність – ігри проводять на свіжому повітрі тому це загартовує дітей , а ще народні рухливі гри привчають дітей до здорового способу життя
- Особистісна компетентність – народні рухливі ігри формують позитивне ставлення до свого внутрішнього світу, розвиває її свідомість через пізнання всього що її оточує.

2. Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»

- Сенсорно-пізнавальна, логіко-математична, дослідницька компетентність – у ході народних рухливих ігор часто рахують , у

матеріалах до ігор досить часто зустрічаються сенсорні еталони, під час гри діти вчаться орієнтуватися в просторі.

3. Освітній напрям «Дитина в природному довкіллі»

- Природничо-екологічна компетентність – народної рухливої гри відображення в грі дій тварин, вивчаються назви рослини (гра Мак), процес вирощування рослин.

4. Освітній напрям «Гра Дитини»

- Ігрова компетентність - прояв емоційності, легкості, активності, через народну рухливу гру.

5. Освітній напрям «Дитина в соціумі»

- Соціально-громадянська компетентність – прояв любові до Батьківщини, становлення особистості за рахунок спілкування дітей під час народної рухливої гри.

6. Освітній напрям «Мовлення дитини»

- Мовленнєва компетентність – вправляються у моленевому досвіді під час народної рухливої гри.
- Комунікативна компетентність – жодна народно рухлива гра не може обійтись без спілкування та взаємодії дітей між собою та з дорослими у різних формах конструктивної взаємодії
- Художньо мовленнєва - кожна рухлива гра супроводжується різноманітною літературою, усною народною творчістю.

7. Освітній напрям «Дитина у світі мистецтва»

- Мистецько-творча компетентність – серед матеріалів, чи атрибутів до народної рухливої гри досить часто зустрічаються предмети мистецтва [2,с.4-24]

1.2. Видатні педагоги про вплив народних рухливих ігор на виховання старших дошкільників.

Видатні педагоги мають думку на все те що нас оточує , звісно ж , що вони не могли оминати такої сучасної , глибокої, багатогранної теми як народні рухливі ігри. На монументальні виховні можливості народних рухливих ігор у формуванні дитячого тіла та сили духу звертали увагу представники філософських і психолого-педагогічних наук. Теоретичні твердження, розкриті в розробках філософів всього світу, Г.Сковороди, Ж.-Ж.Руссо психологів: А. Виготського, Г. Костюка, Д. Ельконіна; педагогів минулого: В.Верховинця, І.Боберського, К.Трильовського, К.Ушинського О.Осечинського, О.Суховерської, та сьогодення О.Вацеби і Л. Цьося, свідчать про значний вплив на виховання «фізичного здоров'я і духовної стійкості особистості дитини» на всіх етапах її онтогенезу [30, с. 348–352].

С. Роусва в своїх працях використовувала таку просту назву як «рухівки». Українська педагогиня писала: «Гра для дитини – найкраща насолода, в іграх виявляються усі її здібності, її нахили й переживання». [31, с.3-4]

В. Скуратівський зазначає, що переважна більшість істин дитинства народилися у побуті простого народу й виконують певні функції людського життя. Ігри відкривали та пояснювали дітям живу історію свого народу, вчили захоплюватись суспільними героями і відштовхували від кривдників.

Ігри є чималою частиною народної педагогіки й охоплюють найрізноманітніші її аспекти: народознавчий, розважальний, мовленнєвий, природничий, пізнавальний, оздоровчий тощо. Найчастіше в дослідницькій праці педагогів минулих часів головним засобом формування фізичного здоров'я виступали народні рухливі ігри. Вони являються не лише видом відпочинку та розваг а й за допомогою них формуються духовні і фізичні якості, а саме: організованість, стриманість, наполегливість, кмітливість; розвивається: спритність, сила, витривалість, швидкість та гнучкість.

Надзвичайно важлива роль у практичному використанні народних рухливих ігор з пісенно-музичним супроводом належить прикарпатським педагогам минулого. зокрема, О. Суховерська наголошувала на тому, що «Дітям дошкільного віку особливо припадають до вподоби ті ігри, які побіч виконання рухів дають їм ще змогу багато співати й лепетати» [25, с.50]

Великого значення використанню народних рухливих ігор у практиці роботи з дітьми надавав видатний педагог К.Д.Ушинський. Він звертав увагу педагогічної громадськості на важливість використання в системі виховання і навчання цінної скарбниці народних ігор, доступних дітям. Він вважав цей засіб найбільш корисним для здоров'я дітей та їхнього успішного навчання, рекомендував поєднувати навчання з грою. [18,с.29]. Досить цінними є рекомендації В.Верховинця які надають значення використанню народних рухливих ігор у процесі фізичного виховання дошкільників. Вони «дають дітям гімнастику, але не таку, яка розладнує їм нерви, а заспокоює, приносить все нові враження й непомітно, без відома дітей, розвиває в них не тільки силу фізичну, але єднає в собі виховання тіла, духу й розуму.» [33, с. 4].

П. Терлецький стверджував , що « розкритий за допомогою поетичного слова та імітаційних рухів світ, який у змісті гри постає в іпостасях звірят, квітів, рослин, явищ природи, створює неповторний художній синтез світовідчужань і світосприймань, де все переплітається, взаємо зв'язується, творить чарівний калейдоскоп, в якому діти вчаться пізнавати свій народ і себе серед народу» Народні рухливі ігри беруть свій початок від стародавніх ритуалів та традицій. Вони передавалися від покоління до покоління набували веселого змісту, створювалися дітьми і стали не лише забавою ай радісною школою життя.Старші діти передавали їх молодшим а ті вдосконалювали носи своє придумували нові варіанти гри атрибути, організація у кожного народу створювалися свої національні ігри В.В.Гриневський відмітив: «У всіх народів існує більш або менш значний запас ігор, що характеризують до деякої міри побут народу». Без народних рухливих ігор не обходилося жодне суспільно-

народне свято. В іграх збиралися великі групи дітей, проводились ігри, зазвичай на вулиці що давало змогу їм загартовуватись.

Перші збирачі інформації про українські народні рухливі ігри з'явилися в ХІХ ст. Н.Маркевича, П.П.Чубинського, О.В. Богдановича це етнографи які в своїх працях. досліджували народні рухливі ігри. Українські народні ігри як засіб виховання дітей широко оцінювали видатні педагоги К.Д. Ушинський, Є.І. Тихєєва, С.Ф. Русова, О.П. Усова, В.О. Сухомлинський. Майже кожен із них розцінює народну рухливу гру як незамінну, корисну для дітей діяльність. Вчені та педагоги: І.Сеченов, П. Каптерев, М. Пірогов, К.Ушинський, С.Русова виділяли значення народної рухливої гри, як всеосяжний засіб фізичного виховання. Вони вважали що народні рухливі ігри повинні використовуватися щоденно для зміцнення сили і здоров'я дітей.[28, с.

Народна гра це особливий могутні виховний засіб який створило людство саме тому в ній потреба людської природи стверджував В. Сухомлинский , К.Ушинський , А.Макаренко , С.Русова. Також вони стверджували що могутнім засобом формування естетичних фізичних започаткувань становлення дитини є народна рухлива гра. В.О. Сухомлинський підкреслював, що турбота про здоров'я є найважливішою з поставлених задач перед вихователем , адже від фізичної та духовної бадьорості дітей залежить їх життя, світосприйняття, інтелектуальний розвиток, віра у власні сили.

К.Д.Ушинський підкреслював яскраво виражену педагогічну направленість народних ігор. На його думку, кожна народна рухлива гра містить у собі доступні форми та методи навчання, вона підштовхує дітей до ігрових дій, контакту з дорослими. Вчений розглядав народну гру як «вікно», через яке можна донести та розкрити дітям той чи інший бік життя народу. Він чітко усвідомлював його виховну силу. Педагог рекомендував використання скарбів народної гри для навчання дітей, оскільки він вважав, що навчання має бути виховним .О.Усова писала: «У народних іграх немає навіть тіні педагогічної настирливості, й разом з тим усі вони цілком педагогічні».

В народних рухливих іграх навчальні завдання неначе приховані в підтексті й спрямовані на те, щоб звеселяти дітей і тим самим спонукати їх до активної діяльності, творчості. Virізняючи всеосяжність донного засобу виховання,

А.Макаренко писав: «Гра має важливе значення, яке в дорослого має діяльність, робота, служба: яка дитина у грі, такою з багатьох поглядів вона буде в роботі, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча насамперед відбувається у грі». . [24, с.139-205] . Г.Довженко говорить про те ,що народні ігри це - народна історія тому, що вони відображають соціальне життя різноманітних епох, під час гри у народні ігри діти знайомляться з традиціями власного народу його звичаями та обрядами віруванням культурою саме це являється запорукою виховання національної свідомості дітей

Думка про те ,що розвивальні можливості народної рухливої гри як своєрідного виду музично-рухової композиції підтверджують результати дослідження сучасних педагогів психологів в становлено їх позитивний вплив на зв'язок між емоціями та насиченістю музичного супроводу, гри при виконанні фізичних вправ, та поглибленню в музичний супровід результатом якого є швидкість засвоєння рухових навичок.

В основі закладена нейро-фізичні механізми моторної і образної пам'яті дитини. Тому їхня активізація здатна інтенсивно збагатити навчально-виховний процес забезпечити його мотиваційну основу, яка так необхідна. А.Запорожець, Є.Вільчковський, Г.Кислюк, М.Чистякова. Л.Виговський стверджували що, між діяльністю словами та мімікою жестами в системі зовнішнього експериментальних засобів емоційно-вольової сфери та пізнанні є тісний зв'язок, шляхи використання якого в системі психокорекційної роботи з дітьми різного віку а також з метою вдосконалення духовних якості особистості дитини.

А.Вольчинський розробив систему українських народних рухливих ігор за їхнім впливом на підготовку дітей 5-6 років та стан здоров'я.

Історичним джерелом народного рухливої гри виступає і мовна сторона, використання української усної народної творчості, пісень. На думку

багатьох вчених допомагає дитині краще розуміти зміст діяльності , світ який її оточує до самої себе опосередковує рухові дії спричиняє перехід від: «механічного копіювання до наслідування усвідомленого ,відіграє вирішальну роль у формуванні складних рухових навичок»

Спираючись на твердження психологічних і педагогічних досліджень, необхідно зауважити, що народна рухлива гра відіграє велику роль у житті дітей дошкільного віку і її доречно використовувати як метод навчання, і а саме, як метод навчання і виховання дітей дошкільного віку . Народні рухливі ігри є досить цінним педагогічним способом.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Проаналізувавши досить багато літератури можна дійти до такого висновку, що народні рухливі ігри відіграють значну роль у формуванні особистості дитини , адже в них закладено мудрість народу, його духовне та історичне значення.

Народні рухливі збільшують кругозір дитини сприяють її пізнавальному розвитку , надають можливість дитині пізнати історію народу через гру завдяки цьому вона краще запам'ятовується .

Активізація розумової діяльності також відбувається через народні рухливі ігри , коли дитина приміряє на себе роль персонажів , розвиває використання усної народної творчості у необхідній ситуації.

Народні рухливі ігри досить багаті на різноманітний матеріал , що сприяє розвитку сенсорно пізнавальних властивостей дитини .

У народній рухливій грі розвивають фізичні якості дитини адже вони є досить різноманітними під час гри може використовуватись не один рух, розвивається точність рухів . Вони також є досить емоційно наповнені в них зустрічаються гумор, змагальний запал , елементи неочікуваної під час жеребкування.

Одним з головних завдань педагога для успішного виконання народних рухливих ігор і реалізація їхньої освітньої мети є володіння багатим, різноманітним матеріалом атрибутів і картотеки народних рухливих ігор.

Народні рухливі ігри є одним з найцінніших педагогічних засобів. Завдяки тому, що в їхньому змісті переплетені пісні , види усної народної творчості, мораль почуття та соціальні , побутові відносини вони здатні створити відповідні умови для реалізації всіх освітньо-виховних напрямів.

Отже, якщо використовувати народні рухливі разом з іншими видами повсякденного життя в закладах дошкільної освіти то можна відміти їх неоціненний вклад у всі ланки життя дитини дошкільного віку.

РОЗДІЛ 2: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВИХ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1 Проблема формування початкових патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку в наукових дослідженнях

Проблемі патріотичного виховання, сутності таких понять, як «патріотизм», «патріотичне виховання», «патріотичні почуття», «патріотична свідомість», «любов до Батьківщини», надавали великого значення такі українські вчені І. Беха, М. Боришевського, В. Котирло, Ю. Трофімова проаналізувавши їхні думки що до поняття патріотизм можна зробити висновок що патріотизм - це любов і відданість рідній державі, прагнення своїми діями відстоювати її інтереси. Історичним джерелом патріотизму є формування тісних зв'язків з землею де народився, рідною мовою, народними традиціями, звичаями та культурою.

Також цінними є фундаментальні праці психологів сьогодення (О. Чебикіна, І. Надільного, В. Бичка, І. Стогнія, В. Шинкарука О. Забужка та ін.), які широко досліджують поняття «патріотизм». Патріотизм - це «піднесена любов до свого народу», спрямована на загальне благо, гордість за свій народ, заснована на позитивній оцінці незалежно від порівняння з іншими країнами.

В енциклопедії освіти подано таке визначення «патріотизм – це суспільний моральний принцип діяльності та ставлення до свого народу, що віддзеркалює національну гордість і почуття любові до рідної землі, відповідальність за її долю, а людина підпорядковує своє життя спільним інтересам і виявляє готовності служити Батьківщині й захищати її від ворогів» [20, с. 633].

Дошкільний вік – дуже важливий етап формування патріотичної свідомості особистості. Саме в цей період закладаються основи, на сучасному етапі подій які відбуваються в Україні важливу роль відіграє формування патріотичних почуттів. Історичне джерело патріотизму – це формування прив'язаності до віри, традицій свого народу, землі де ти народився, до мови Батьківщини, народної культури. За Українським педагогічним словником - найглибшим громадянськими почуттям зміст якого це любов до Батьківщини відданість

своєму народу почуття гордості , знання національної культури. [11, с.6-9] Патріотизм проявляється в практичній діяльності яка спрямована на всебічний розвиток нашої держави захист її інтересів Патріотизм це явище соціально-історичного виховання який є важливою складовою у виховній та освітній діяльності дошкільного закладу . Під час розвитку формування патріотичних вподобань, у навчанні та вихованні, в дітей формуються патріотичні погляди й переконання [11,с.148,249.]

На думку Н. Гавриш, *«патріотизм — це природная прихильність і любов до рідної землі, мови, культури; глибоке моральне почуття, показник і виразник найвищих проявів духовного світу людини»* [9, с. 2-7].

Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» (2017р.) пропонує такі завдання з національно-патріотичного виховання 5-ти річних дітей:

- Розвивати відчуття приналежності до місця народження та проживання , збагачувати знання та уявлення про рідну країну, її столицю, державні символи.
- Виховувати та зрозуміти громадянські почуття та інтерес до подій у країні. Вчити любити та шанувати сімейні традиції , залучати до активної участі у них, дотримуватися і зміцнювати народні традиції, шанування пам'ять роду,
- Формувати уявлення про інші нації та народи,
- Вчити прихильно ставитися до різних національностей, підтримувати інтерес до інших країн, та їхньої культури , виховувати в дітях миролюбність, толерантність , Вчити виявляти ініціативу у спілкуванні зі знайомими та незнайомими дорослими й дітьми, вживати при цьому доречні форми ввічливого та лагідного звертання [8, с. 80]

Результатом системного патріотичного виховання є патріотична вихованість, яка проявляється через емоційно-ціннісне ставлення до рідної країни, мотивацію до власної участі у практичних справах та реалізується у поведінці і діяльності дітей [37, с. 158].

І. Бех, А. Богуш, М.Боришевський, В. Котирло. Майже у кожній з наукових робіт, публіцистичних статей автори дотримуються погляду, що патріотичне виховання є процесом формування та усвідомлення власної причетності до історії, культури, традицій народу, любові до місця де народився, та небайдуже ставлення до долі свого народу та його майбутнього.

На думку вчених О. Здравомислов, І. Іваненко М. Савина, І.Харламов, патріотизм – це почуття , моральних якостей особистості складом якого виступає світогляд та ідейності ,моральних цінностей[14, с.12-15].

На думку В. Якубенко, «важливе значення займає виховання початкових патріотичних почуттів у дошкільників, має приклад дорослих, оскільки діти набагато раніше та краще переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання»[39, с.12-13]

Стежини патріотичного виховання дітей дошкільного віку у сучасних умовах мають плинути через збагачення їхнього кругозору певними знаннями, формування уявлення про соціальні явища та події у світлі загальноприйнятих понять, зберігання соціального досвіду життя в найближчому оточенні (сім'ї, вулиці, місті, селищі,) через залучення її до культури, родинних традицій, виховання любові до Батьківщини і рідної домівки. Як зазначав В.О.Сухомлинський, : «почуття господаря власної землі – найважливіше патріотичне почуття, яке потрібно стверджувати в юних серцях. Справжнім патріотом стане той, для кого в роки дитинства доля окремої суспільної істоти так само важлива, як і глибинне особисте: іграшка, улюблена книжка і т.п. [33,с.126]

При здійсненні патріотичного виховання дуже важливо правильно визначити вік, в якому стає можливим більш чітке формування у дітей патріотичних почуттів. Найбільш сприятливим для початку систематичного патріотичного виховання та виховання початкових патріотичних почуттів є п'ятий рік життя, оскільки в цей час особливо активізується пізнавальний інтерес дитини до соціального світу та суспільних явищ .

Так як зазначено в Законі України « Про дошкільну освіту» Абзац 3, стаття 7 (статті із змінами) № 5029-VI від 03.07.2012

Завданнями дошкільної освіти є: збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини; виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля[33,с.106]

Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку – це суцільна системна яка спрямована діяти на органи державної влади, громадських організацій, сім'ї, закладів дошкільної освіти, інших соціальних інститутів щодо формування та встановлення в дітей старшого дошкільного віку високої патріотичної свідомості, пробуджує в них почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу та національних меншин що проживають на її території, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національно-патріотичних інтересів, цілісності та незалежності України, а також сприяти становленню її як правової, демократичної, соціальної країни . Найважливішим пріоритетом завданням національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості дитини-дошкільника до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Необхідно, щоб діти не тільки розуміли й осмислювали все те, про що їй розповідають, до чого заохочують , але й виявляють при цьому почуття. Розуміючи важливість добра та чуйності її порядності, дитина має відчувати жаль, співчуття, а головне бажання допомагати та піклуватися про Україну.

Так як зазначає Н. Мойсеюк: «Почуття патріотизму – легше пробудити, якщо спрямувати увагу учня на реальні зміни, що відбуваються в його родині, рідному селі, місті. Отже, лише загострюючи почуття і спираючись на них, вихователі можуть підвести учня до дії»[10,с.140-142]

І. Бех та К. Чорна стверджують, що «патріотичне виховання дітей – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, школи, інших соціальних інститутів щодо формування в молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави».[3]

Також на їхню думку І. Бега та К. Чорної, у старшому дошкільному віці діти виділяють особисті цінності, відбувається їх емоційне освоєння, яке закріплюється в діяльності, поведінці та міжособистісних взаєминах. У п'яти річних дітей з'являється дистанція соціальних відносин у процесі оцінювання норм поведінки дітей і дорослих; у них розвиваються певна орієнтація на соціум, вміння на відповідному рівні розуміти і оцінювати суспільні відносини. У п'ять років дитина починає розуміти важливість суспільно значущих справ, у неї формуються певне розуміння й оцінка соціальних явищ, орієнтація на оцінне ставлення дорослого крізь призму конкретної діяльності.[24] Однією з важливих педагогічних задач, визначених Законом України «Про дошкільну освіту», є виховання в дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля.[39,с.98] Великий педагог В. Сухомлинський писав : «У дитинстві починається тривалий процес пізнання – пізнання і розумом, і серцем – тих моральних цінностей, що лежать в основі моралі: безмежної любові до Батьківщини, бажання стати справжнім патріотом, справжнім борцем».[33,с.176-185].

Патріотизм- прояв любові до власної Батьківщини, її народу , традицій рідного краю,які передавалися з покоління в покоління обрядів та вірувань

Майже в усіх наукових роботах, публіцистичних статтях автори дотримуються думки, що патріотизм – це, перш за все, любов до батьківщини і діяльність на її користь. Дані погляди збігаються із визначенням одного із найавторитетніших енциклопедичних видань Ларусса. [4, в.4]

Патріотичне виховання дітей здійснюється відповідно до вимог та настанов програми з виховання їх у дошкільному закладі. Зміст цієї роботи визначається з урахуванням віку дітей, кола їхніх знань, психічних особливостей, національної своєрідності, умов побуту та навколишнього середовища та відповідно принципам патріотичного виховання.

Національна самосвідомість – це фундамент кожної нації, завдяки якому формується культурно-історична самобутність, світовідчуття і світорозуміння, ми виокремлюємо два рівні національної самосвідомості:

- 1) низький – емоційне відчуження співпереживань єдності з іншими представниками етнічної спільноти
- 2) високий – раціональне, глибоке усвідомлення національної належності до кожної ланки культури українського народу

[39, с.188.]

Останнім часом патріотичне виховання являється одним з головних видів діяльності в закладах дошкільної освіти. Перед педагогами постає пошук методів формування у дітей основ патріотичного виховання, активізації громадянських позицій. Патріотичні почуття не з'являються самі по собі, це результат довготривалого виховного впливу на людину. Національно-патріотичне виховання дітей – дуже складний за своїм характером процес, який потребує озброєння педагогів дошкільної галузі відповідним методичним інструментарієм і усвідомлення ними потреби та важливості такої роботи саме з дітьми та старшого дошкільного віку.

Патріотичні почуття відносять до дуже складних, сформувати їх повністю у дошкільному віці досить складно, але саме у старшому дошкільному віці діти починають усвідомлювати важливість того що відбувається поряд з ними,

формується початкові патріотичні почуття, тому для старшого дошкільного віку створено програму Україна моя- Батьківщина.

Любов до Батьківщини – це почуття до того що її оточує , до матері та батька, домівки в якій ти виріс, відстоювання прав своєї рідної землі, бажання повернутися знову .

Діти постійно хочуть знати все , що відбувається у величезному світі дорослих, але без підтримки батьків та вихователів їм важко виділити найважливіше та найпритаманніше у своїх спостереженнях . Вони можуть приймати за головне нетипічне та другорядне.

Кожен із цих напрямів може стати основним змістом освітньо-виховної діяльності дітей , і кожен до дасть свій внесок в соціальне становище особистості дитини за умови врахування всіх особливостей розвитку дитини

- виховання любові та поваги до своїх національних особливостей;
- почуття власної гідності як представників свого народу;
- толерантне, та поважне ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів і всіх інших людей.

Патріотичне почуття за своєю природою багатогранне, воно поєднує всі грані особистості: моральну, трудову, розумову, естетичну, а також фізичний розвиток і організовує вплив на кожен із граней для отримання єдиного результату. Отже якщо розглядати патріотизм через поняття „ставлення”, можна виділити декілька напрямків:

- 1) ставлення до природи рідного краю, рідної країни;
- 2) ставлення до людей, які живуть в рідній країні;
- 3) ставлення до моральних цінностей, традицій, звичаїв, культури;
- 4) ставлення до державного устрою. [5, с.158,176.]

У програмі «Дитина» (2016) завдання з національно-патріотичного виховання подано в розділі «Соціальний світ» у підрозділі «Україна – рідний дім»: поглиблювати уявлення дітей про рідний край, про доступні географічні багатства, економічні, культурні відомості, розширити уявлення

про державні, рослинні та народні символи країни, ознайомити з їх назвами та символічними значенням, правилами поведінки щодо державних символів, дати уявлення про столицю та інші великі міста України, розширити знання про рідне місто. Дати уявлення про державні свята.

Зазначимо, що завдання з національно-патріотичного виховання подано також у розділі «Мовлення дитини»: виховувати любов до рідної мови, продовжувати активізувати словник дітей різними частинами мови відповідно до тем: «Україна – рідний край», «Свята». У розділі «Дитина в соціумі» (підрозділ «Соціальний світ») пріоритетними завданнями визначено зокрема: формування активного діяльнісного ставлення до суспільного довкілля, бажання брати участь у спільній діяльності з дітьми та дорослими, формування основ патріотичних почуттів. Одним із завдань виховання національної свідомості є формування уявлення про сім'ю як цінність у житті людини, розвивати етичні уявлення дітей: продовжувати знайомити з позитивними рисами характеру (доброта, чуйність, щедрість, скромність, працьовитість, повага), вчити розуміти їх зміст, виділяти з конкретних ситуацій і вчинків, давати мотивовану моральну оцінку та самооцінку. Розширити уявлення про значення військової служби, характерні якості військових: мужність, зібраність, відповідальність. Виховувати повагу до військових професій, дати уявлення про старовинні професії та ремесла (гончар, коваль), виховувати повагу до праці, бажання брати участь у різних видах трудової діяльності разом з дорослими.

У розділі «Гра дитини» (підрозділ «Народні ігри») одними із завдань є: прилучати дитину до минулого та сучасного української культури, продовжувати ознайомлення з українськими традиціями на прикладі народних ігор. Сприяти оволодінню дітьми лексичним багатством української мови через використання малих фольклорних форм.

У розділі «Дитина у світі культури» комплексно представлено зміст образотворчої, музичної, театралізованої та літературної діяльності дітей дошкільного віку. Такий підхід передбачає взаємопов'язаність тем. Такі

теми, як «Моє місто– мій дім», «Писанка», «Запрошення на українські вечорниці» та інші сприяють ознайомленню дітей з національними традиціями, що сприяє вихованню національної самосвідомості особистості. Позитивним є те що в програмі є перелік творів українських художників різних жанрів живопису, письменників, композиторів, що дає змогу комплексно знайомити дітей з творчістю митців [7, с.215-256].

Кожен із цих напрямків може стати змістом освітньо-виховної діяльності з дітьми, і кожен внесе свій внесок в соціалізацію особистості дитини за умови врахування особливостей розвитку патріотизм

Р. Петронговський вважає, що патріотичне виховання повинно здійснюватись як двоє єдиний процес на психологічному та ідеологічному рівні:

- Це морально-психологічний процес формування почуттів, уявлень, звичок, настроїв, прагнень, норм патріотизму, вольових якостей.
- Це світоглядний рівень – формування патріотичної свідомості, ідей, поглядів, переконань.

Під структурою патріотизму науковець розуміє систему таких якостей та компонентів:

- Патріотичне почуття (любов до рідного, тривога, відповідальність за долю Вітчизни).
- Національна гідність людини.
- Потреба в задоволенні своїх національних інтересів, у національному самовпевненні.
- Патріотична свідомість на основі національної свідомості, осмислення своєї громадянської ролі в суспільстві.
- Національний такт і повага до національної гідності людей інших національностей.
- Потреба у збереженні і передачі іншим людям вітчизняних духовно – культурних цінностей.

Потреба і готовність до діяльності щодо патріотичного змісту [26, с. 9]

Проаналізувавши «Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання» 2017 року з боку патріотичного виховання ми робимо висновок висновок , що орієнтовне оформлення розвивального середовища старшої групи має бути .

1) Український Національний куточок

Мапа України або її макет.

Ляльки - дівчинка і хлопчик - у національному вбранні.

Вироби народних промислів України: посуд: миска, полумисок, горщик, макітра, глечик, куманець, барильце, горнятко, таріль, таця - посуд можна ставити на рушник-стирок, на святковий рушник у дні свят ; іграшки; музичні дитячі народні інструменти - яворівські сопілка, скрипка, рольдзига, свищик; писанки (виставляють напередодні Великодніх свят).

Виставляють по 2-3 предмети кожного виду виробу, протягом року змінюються на інші або змінюються на такі самі вироби, але з іншим розписом тощо.

- 2) добірки віршів про Україну, Київ, рідну природу, Батьківщину;
- 3) зібрання українського фольклору
- 4) фонотека українських пісень;
- 5) дидактичні ігри на закріплення знань про рідний край та його природу;
- 6) ілюстрації, плакати, карта України[30].

2.2 Роль народної рухливої гри у вихованні початкових патріотичних почуттів у старших дошкільників

Значну роль у вихованні початкових патріотичних почуттів відіграють народні рухливі ігри. Народні рухливі ігри прийшли до сучасного сьогодення скрізь тисячолітню історію нашого народу ввібравши в себе все найкраще.

Тому перш ніж перейти до ролі народної рухливої гри розкриємо такі поняття як : «Гра», «Народна гра», «Народна рухлива гра»

Гра є найбільш доступним для дітей видом діяльності, способом переробки отриманих із навколишнього світу вражень, знань, тому вона відіграє велике значення у психічному розвитку дитини. Можна виділити дві головні сфери життя дитини, які підпадають під вплив гри: пізнавальні процеси та розвиток, виховання особистості.

Кожна гра, має правила, які підпорядковуються ігровому задуму і змісту гри, та в то й же час виконують дуже важливу та тяжку функцію – організують гру. Правила гри є точно визначеними вимогами до дітей. Основою дидактичної гри є пізнавальний зміст. Рухлива гра відноситься до класу ігор з правилами, оскільки виділення і усвідомлення системи ігрових і навчальних задач відбувається за допомогою наявності в ній певних чітких правил гри. Організованість правил кожної рухливої гри дає змогу не лише визначити зміст освітніх завдань , що реалізується в грі, а й дозовано роз приділяти його за окремими навчально-ігровими циклами. Тому рухливу гру можна трактувати як форму навчання, де засвоєння змісту освіти під керівництвом вихователя опосередковане ігровою взаємодією дітей, що здійснюється встановленими правилами гри, режимом та порядком.

Народні ігри – це ігри, які походять з давніх – давен, їх побудовано з урахуванням етнічних особливостей (хороводи, забави, ігри з народною іграшкою тощо). Це важливе джерело засвоєння загально людських цінностей. Розвивальний потенціал забезпечується не тільки наявністю відповідних іграшок, а й особливою творчою аурою, яку має створювати дорослий. Принцип національного напрямку освіти, передбачений державним

стандартом, який розкритий у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні, втілюється завдяки використуванню українських народних ігор у практиці роботи дошкільних навчальних закладів. Адже, граючи в народні ігри, діти не лише опановують рідну мову, усної народної творчості, навчаються використовувати народне надбання у різних життєвих ситуаціях[2,с.17].

Використання народних рухливих ігор з дітьми має велике національно-патріотичне оздоровче, фізичне, мовленнєве, освітнє та виховне значення. В Народних рухливих іграх діти навчаються відтворювати отриманий ними досвід закріплюють, уточнюють, поглиблюють знання; пізнають світ; в процесі рухливої гри; збагачуються новими почуттями; уявленнями, поняттями. Дитина розвивається у народній грі, збільшується її кругозір, покращується спостережливість, кмітливість. Уміння збирати та опрацьовувати інформацію, узагальнювати її. Розвиваються здібності правильно оцінювати сюжетні народні рухливі ігри, за допомогою яких виховуються початкові патріотичні почуття . Використання різноманітних ролей сприяє розвитку організаторських здібностей, створенню чесних приятельських стосунків. Народні рухливі ігри ознайомлюють з традиціями, культурою українського народу. Народні рухливі ігри в закладі дошкільної освіти проводяться в ранкові години, на прогулянці, в другій половині дня, пропонуються дітям під час самостійної рухової діяльності дітей. Вони також проводяться на заняттях, згідно з усіх розділів чинної програми. Без використання народної рухливої гри не обходиться жодне народне свято чи розвага які проводяться в закладі дошкільної освіти. В. Скуратівський пише: «Для того, щоб це животворне джерело не замулювалося, не згасали його пульсуючі водограї, котрі повсякчас вгамовують духовну спрагу, приносять нам радість і здоровий дух, ми мусимо бути ревними оберігачами наших кращих народних традицій, серед яких особливе місце посідають дитячі ігри і яким відведена самою природою виняткова роль у вихованні наших дітей» .

На погляд дослідників, доцільним є використання народних рухливих ігор до виховання дітей як у родині, так і в закладах дошкільної освіти.

Влучне використання народних рухливих ігор у вихованні початкових патріотичних почуттів дає можливість забезпечити цілісний контакт дошкільного закладу з сім'єю. Адже одним з елементів формування можливих патріотичних якостей розвитку дитини можливе за умови стійких педагогічних позицій родинно-суспільного виховання. Дошкільнят зростають, фізичні, психічні, моральні, духовні здобутки народу, продовжуючи національні суспільні традиції, а також суспільно-побутову культуру українського народу. Народна рухлива гра в такому разі стане ефективним засобом виховання початкових патріотичних почуттів, його інтелектуального, пізнавального виховання і психічного розвитку дитини, збагачення її емоційно-чуттєвого, мовленнєвого та когнітивного досвіду. Завдання вихователя – зацікавити дітей загадками, сюжетом, атрибутами, передньою роботою, навчити розуміти їхній зміст, вчити повторювати тексти народних рухливих ігор. Він повинен піклуватися, щоб дитина дедалі більше вступала в духовно-емоційне володіння тими надрами рідного слова, котрі вона засвоїла під час гри в народні рухливі ігри.

В сучасній оцінці виховання дітей старшого дошкільного віку виокремлюється значне використання народних рухливих ігор як методу що роблять освітньо-виховний процес більш цікавим створює передумови для покращення довільної уваги, пам'яті, мислення, тому, що засвоєння одержаного матеріалу відбувається у простій і цікавій, доступній формі.

В концепції дошкільного виховання наголошується на тому, що навчання не повинно бути домінуючим під час організації занять, а здійснюватися в контексті з ігровою діяльністю. У всіх народів світу дитячим іграм і забавам відводилось у педагогіці почесне місце, їх вважають цінним надбанням народу, елементом національної культури, що оздоровлює побут дітей, урізноманітнює дозвілля, збагачує його зміст. У роботі з дітьми дошкільного віку можуть використовуватись такі народні рухливі ігри: “Латка-Битка”, “Ой,

щит, щит”, “Мости”, “Зняти шапку”, “Дід Панас”, “Піжмурки”, “Зозуля”, “Грушка”, “Перепілка”, “Дошки”, “На баштані” та ін. У багатьох цих іграх рухи поєднуються з піснею або речитативом, що викликає значний інтерес у дітей, а як відомо, формування патріотичних почуттів в дошкільному віці відбувається саме на інтересі до українських звичаїв, традицій, мови тощо. Залучення вихованців до народних рухливих ігор дає педагогові змогу уточнити уявлення дітей про навколишній світ, розширити їхній світогляд. Виконуючи різні ролі, імітуючи рухи тварин та птахів, побутові дії, діти практично використовують здобуті знання про їх життя, поведінку, способи пересування цих істот.

Проаналізувавши таку чинну програму як Україна - моя Батьківщина. З'ясували що у формуванні національного-патріотичного виховання старших дошкільників беруть участь такі початкові патріотичні почуття: любов, гордість, співпереживання, почуття єдності та національної свідомості. Принцип національної спрямованості освіти, передбачений державним стандартом, який визначений Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, реалізується завдяки використанню українських народних ігор у практиці роботи дошкільних навчальних закладів. Граючись в народні рухливі ігри, діти не лише використовують рідну мову, а й ознайомлюються зі здобутками усної народної творчості вчаться застосовувати її у різних життєвих ситуаціях. Проблема громадянина-патріота давня, як світ. Вона зародилась у людстві тоді, коли виникла перша держава. Патріотичне виховання створює певні чіткі передумови громадянської поведінки. Однак це лише передумови. Любов до своєї держави починається з любові до своєї малої Батьківщини – місця, де людина народився. У цьому зв'язку, як нам здається, великого значення набуває визначення мети та завдань, змісту засобів патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

До основних завдань патріотичного виховання старших дошкільнят належать:

- формування любові до рідної землі - краю де ти народився
- формування духовно-моральних взаємин та почуттів;

- формування любові до культурного спадку свого народу;
- почуття власної гідності як кращого з представників свого народу;
- виховання любові та поваги до своїх національних особливостей;
- толерантне ставлення до представників різних національностей, до ровесників, батьків, та сусідів інших людей. Всі ці завдання реалізуються саме в народних рухливих іграх.[37, с.4-68.]

Відродженню та ефективному впровадженню в освітньо-виховний процес Народних рухливих ігор присвячено багато сучасних наукових досліджень: А.Богущ, А.Вольчинського, А.Цюся, Г.Воробей, Е.Вільчковського, Є.Пристапи М.Мельничук, Н.Лисенко, Н.Луцан, Н. Химич, та ін.

У народних рухливих іграх відображається життя людей, їхній побут, національні традиції, вони виховують в дітях честь, мужність, сміливість, товариську, почуття своєї приналежності до колективу. Необхідне вивчення правил і слів, якими в свою чергу супроводжуються народні ігри, стимулює роботу дитячої пам'яті. Висока художність та образність віршів та краса мелодії ігор-хороводів проєктує естетичну орієнтацію дітей. Необхідність дотримуватись під час гри моральних норм навчає дитину з малих літ поважати моральний устрій суспільства. У прихованій та цікавій, в той ж час ненав'язливій формі, гра віддає малій дитині досвід її народу. Чим раніше дитина пристосується до національної духовності, тим глибше вона поселиться в її серці. Використання цієї безцінної скарбниці – важливе завдання сучасної освіти виховання. Патріотичне виховання має вирішувати велике коло завдань, а ніж ті, що зазначені. Це не тільки виховання любові до сім'ї, рідного дому, дитячого садка, але й виховання поважного ставлення до людини-трударя та отриманих результатів її праці, рідної землі, захисників нашої держави, державної символіки, традицій рідного краю, загальнонародних свят. Виховання почуття любові до Батьківщини, – одне з найскладніших завдань, особливо коли йдеться про дітей старшого дошкільного віку. Однак в значному ступені дана проблема виникає при спробі переносити на дітей тяжку для їхнього розуміння „дорослі” показники

прояву любові до місця де вони народились, зростають ,виросли їхні діди та праліди. Дошкільний вік як період усвідомлення власної особистості має свої можливості у формуванні вищих моральних почуттів, до яких і відносять почуття патріотизму. Справді, якщо патріотизм – це почуття позитивного ставлення, відданості та відповідальності, що до своєї Батьківщини, то дитину, ще в дошкільному віці важливо навчити бути прихильною (до чого-небудь, бути відповідальною в її ще зовсім малих але значущих справах, вчинках). Система національно-патріотичного виховання старших дошкільників передбачає широке використання народних рухливих ігор, які є одним з основних засобів підвищення рухової активності дітей, засобом виховання початкових патріотичних почуттів, формування позитивної мотивації до занять фізичними вправами та виховання моральних, естетичних і вольових якостей особистості. Великі можливості у патріотичному вихованні старших дошкільників мають українські народні рухливі ігри, створені послідовною зміною вікових і соціальних ролей. Перш ніж дитина зможе навчитися співпереживати бідам та проблемам Батьківщини, вона намагатиметься навчитися співпереживанню взагалі, даному явищу як людському почуттю. Захоплення широкими просторами нашої країни, її красою та природними багатствами виникає тоді, коли дошкільника навчили в всьому бачити красу навколо себе. Також, перш ніж дитина навчитися працювати на благо Батьківщини, необхідно навчити її якісно виконувати доручення, прищеплювати любов до праці. Патріотичне почуття за своєю істиною багатогранне, воно поєднує всі сторони особистості: моральну, трудову, розумову, естетичну, а також фізичний розвиток і передбачає вплив на кожен із сторін для отримання єдиного результату. Система національно-патріотичного виховання старших дошкільників передбачає широке використання народних рухливих ігор, які є одним з основних засобів підвищення рухової активності дітей, виховання початкових патріотичних почуттів, формування позитивної мотивації до занять фізичними вправами та виховання моральних, естетичних і вольових якостей особистості. Великі

можливості у патріотичному вихованні старших дошкільників мають українські народні рухливі ігри, створені послідовною зміною вікових і соціальних ролей. Вони найповніше відображають спосіб життя нашого народу. У практиці педагогічної діяльності національні рухливі ігри використовуються епізодично, без достатнього наукового обґрунтування їх впливу на фізичний стан дітей.

Старший дошкільний вік є важливим етапом у розвитку особистості майбутніх громадян України. Тому дослідження та вивчення особливостей виховання початкових патріотичних почуттів у старших дошкільників є актуальним завданням, що надає можливість правильно будувати та здійснювати процес національно-патріотичного виховання старших дошкільників. Відповідно здоров'я та фізична підготовленість дітей дошкільного віку є важливим чинником фізичного потенціалу української нації, а необхідність виховання здорового, гармонійно розвиненого у фізичному інтелектуальному, патріотичному, плані підростаючого покоління актуалізується потребами нашої молоді незалежної держави. Організація процесу національно-патріотичного виховання старших дошкільників, використання ефективних засобів впливу на організм дітей, зацікавлення їх в системі патріотичного виховання має велике значення для виховання здорового громадянина патріота нового покоління. В цьому аспекті особливе значення набуває використання в процесі фізичного та патріотичного виховання старших дошкільників рухливих ігор і в першу чергу народних рухливих ігор.[21, с.144-154]

В Україні сформувалась досить ефективна картотека народних ігор, яка налічує понад пів тисячі українських народних ігор, записаних у різний час, але серед них доволі мало приділяється уваги саме народним рухливим іграм. Тому мною було укладено картотеку народних рухливих ігор для старшої групи яка представлена у додатку . Основана вона на досвіді роботи з вивчення питання шляхів реалізації виховання початкових патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку в закладі дошкільної освіти №263

м. Кривий Ріг. під час семінару практикуму «Патріотизм шляхами дитинства»
вихователями старшої групи Чистякова Катериною Андріївною та Шульдик
Оленою Миколаївною.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Проаналізувавши теоретичні засади формування початкових патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку. Було з'ясовано що проблемі формування початкових патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку яка розкрита в розділі 2.1 присвячено досить багато наукових робіт педагогів практиків та теоретиків, психологів, філософів всіх часів та народів таких як: В. Бичка, В. Котирло, В. Шинкарука, В.О.Сухомлинський, І. Беха, І. Іваненко І. Надільного, І. Стогнія, І.Харламов, К.Чорна, М. Боришевського, М. Савина, Н. Гавриш, О. Забужка, О. Здравомислов, О. Чебикіна, Ю.Трофімова, та ін. Вони розкривали поняття патріотизму яке проявляється через любов до Батьківщини ,її народу, традицій, вірування. Досліджували різноманітні способи впливу на формування початкових патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку. Також проблема формування початках патріотичних почуттів представлена у нормативно правових документах: Закон України «Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту» , у додатку до наказу Міністерства освіти і науки України №641,Базовому компонентні дошкільної освіти 2021 року, насамперед у кожній чинній програмі, а особливе значення має програма Україна моя-Батьківщина яка спрямована на розвиток патріотичних почуттів саме у старших дошкільників. Також не мале значення займає Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання 2017 року .

Адже саме народна рухлива гра спрямована всі ланки формування патріотичних почуттів у старших дослідників це підтверджують роботи досить багатьох педагогів , психологів та філософів таких як :

А. Богуш, А. Вольчинського, А. Цюся Г. Воробей, Е. Вільчковського,

Є. Приступи,М. Мельничук,Н, Химич, Н. Луцан, Н.Лисенко, та ін. У народних рухливих іграх відображається життя людей, їхній побут, національні традиції, вони виховують в дітях честь, мужність, сміливість, товарищескість,

почуття відношення до колективу. Необхідне вивчення правил і слів, якими в свою чергу супроводжуються народні ігри, стимулює роботу дитячої пам'яті. Висока художність та образність віршів та краса мелодії ігор-хороводів проектує естетичну орієнтацію дітей. Необхідність дотримувати під час гри моральних норм навчає дитину з малих літ поважати моральний устрій суспільства.

Отже теоретичні засади формування початкових патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку , потрібно вивчати і вдосконалювати за допомогою вирішення проблем формування початкових патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного закладу , але для вирішення даних проблем є саме зазоби народних рухливих ігор .

ВИСНОВКИ

Темою даної кваліфікаційної роботи є «Народна рухлива гра як засіб виховання у старших дошкільників початкових патріотичних почуттів.

Складання картотеки народних рухливих ігор.»

Відповідно до мети було визначено завдання кваліфікаційної роботи:

- Проаналізувати психолого-педагогічну літературу з проблем теоретичних аспектів народних рухливих ігор у вихованні особистості в закладах дошкільної освіти.
- Визначити виховний вплив українських народних ігор на розвиток старших дошкільників
- Проаналізувати проблеми у формуванні початкових патріотичних почуттів.
- Проаналізувати вплив народної гри на виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку.
- Укласти картотеку народних рухливих ігор для старшої групи.

Вони реалізуються у дох розділах кваліфікаційної роботи

Першому, сучасний стан дослідження використання народних рухливих ігор в закладі дошкільної . Проаналізувавши досить багато психолого-педагогічної літератури можна дійти до такого висновку, що народні рухливі ігри відіграють значну роль у формуванні особистості дитини , адже в них закладено мудрість народу, його духовне та історичне значення. Народні рухливі збільшують кругозір дитини сприяють її пізнавальному розвитку , надають можливість дитині пізнати історію народу через гру завдяки цьому вона краще запам'ятовується .Активізація розумової діяльності також відбувається через народні рухливі ігри , коли дитина приміряє на себе роль персонажів , розвиває використання усної народної творчості у необхідній ситуації. Народні рухливі ігри досить багаті на різноманітний матеріал , що сприяє розвитку сенсорно пізнавальних властивостей дитини .У народній рухливій грі розвивають фізичні якості дитини адже вони є досить

різноманітними під час гри може використовуватись не один рух, розвивається точність рухів. Вони також є досить емоційно наповнені в них зустрічаються гумор, змагальний запал, елементи неочікуваної під час жеребкування. Одним з головних завдань педагога для успішного виконання народних рухливих ігор і реалізація їхньої освітньої мети є володіння багатим, різноманітним матеріалом атрибутів і картотеки народних рухливих ігор. Народні рухливі ігри є одним з найцінніших педагогічних засобів. Завдяки тому, що в їхньому змісті переплетені пісні, види усної народної творчості, мораль почуття та соціальні, побутові відносини вони здатні створити відповідні умови для реалізації всіх освітньо-виховних напрямів. саме в ньому повністю реалізовано такі завдання даної кваліфікаційної роботи як аналіз психолого-педагогічної літератури з проблем теоретичних аспектів народних рухливих ігор у вихованні особистості в закладах дошкільної освіти та завдання визначення виховного впливу українських народних ігор на розвиток старших дошкільників.

Реалізація завдань аналізу проблеми у формуванні початкових патріотичних почуттів та впливу народної гри на виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку, відбувається за допомогою другого розділу під назвою «Теоретичні засади формування початкових патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку» завдяки ньому було з'ясовано що проблемі формування початкових патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку досить багато наукових робіт педагогів практиків та теоретиків, психологів, філософів всіх часів та народів таких як: В.Бичка, В.Котирло, В. Шинкарука В.О.Сухомлинський, І. Беха, І.Іваненко І.Надільного, І.Стогнія, І.Харламов, К.Чорна, М. Боришевського, М. Савина, Н. Гавриш, О. Забужка, О. Здравомислов, О. Чебикіна, Ю. Трофімова, та ін. Вони розкривали поняття патріотизму яке проявляється через любов до Батьківщини, її народу, традицій, вірування. Також проаналізовано проблему формування початків патріотичних почуттів яка представлена у нормативно правових документах: Закон України

«Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту» , у додатку до наказу Міністерства освіти і науки України №641,Базовому компонентні дошкільної освіти 2021 року, насамперед у кожній чинній програмі, а особливе значення має програма Україна моя-Батьківщина яка спрямована на розвиток патріотичних почуттів саме у старших дошкільників. Також не мале значення займає Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання 2017 року .

Останнім завданням було укладання картотеку народних рухливих ігор для старшої групи, яке було реалізовано завдяки досвіду роботи закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 263 м Кривий ріг. вихователями старшої групи Чистякова Катерина Андріївна та Шульдик Олена Миколаївна які предствили данну картотеку під час семінару практикуму « Патріотиз - шляхами дитинства »

Отже можна зробити висновок що народна рухлива гра є найкращім засобом для виховання початкових патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабій І. Моральне виховання дошкільника засобами педагогіки / Збірник наукових праць. Частина 2.- Умань, 2009.- С.8-15.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні.-К.: Дошкільне виховання – 2021.- 37с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
3. Бех, І. Д., К. І. Чорна. "Програма українського патріотичного виховання дітей і молоді." URL : <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/2014>
4. Бібліотека Ларусса // Універсальний словник-енциклопедія. — 4-те вид. — К. : Тека, 2006
5. Білан О.І. / Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» /; за заг. ред. О.В.Низьковської. – 256 с. 2017р
6. Вольчинський А. Я. Особливості організації рухового режиму дошкільнят засобами народної фізичної культури / А. Я. Вольчинський, Я. А. Смаль // Молод. наук. вісник Східноєвропейського нац. університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – Вип. 9. – С. 77–81.
7. Г.В.Беленька, О.Л.Богініч, Н.І Богданець-Білокаленко/ Освітня програма «Дитина» - Київ у-нт.ім.Б.Грінченка,2016 – 304.
8. Гавриш Н. В., Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук / Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / ; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. – К. : Українська академія дитинства, 2017. – 80 с
9. Гавриш Н. Національно-патріотичне виховання у ситуації соціального неспокою: змінюємо підходи /Н.Гавриш, К.Крутій // Дошкільне виховання. – 2015. – №8. – С.2-7.
- 10.Газізова О., дес /Формування патріотизму сучасної молоді: українознавчий підхід. 2015: С.140-142.

11. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – С.148, 249.
12. Дем'янко, Н. Ю. "Новаторство Василя Верховинця: передумови, сутність, значення." 2016 - 10 с.
13. Дитина в дошкільні роки: комплексна додаткова освітня програма / автор. колектив; наук. керівник К.Л.Крутий. - Запоріжжя: ООО «ЛПС» ЛТД, 2011. - 188с. - (Програма)
14. Закон України « Про дошкільну освіту» Абзац 3, стаття 7 (статті із змінами) № 5029-VI від 03.07.2012 С.-164
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
15. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про Дошкільну Освіту» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 49, - 259 с.
16. Іваненко, М. А. Педагогічне супроводження соціально-особового розвитку дитини в період дитинства: автореф. дис. канд. пед. наук / М. А. Іваненко. - Екатеринбург, 2005. - 22 с.
17. Кириченко В. І., Ковганич Г. Г. Педагогіка, спрямована у майбутнє. Практико орієнтований посібник.— Харків : «Друкарня Мадрид», 2019.— 145 с.
18. Когуль О. Київ Науковий керівник - к. пед. н., доцент Корень А. М]
19. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затверджена наказом МОН України № 1038 від 29.07.2019 р.
20. Кремень В.Г. Енциклопедія освіти/ Акад. пед. наук України; головний ред.— К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
21. Куркіна С. В. / Гра як необхідна складова виховання дитини дошкільного віку / Сніжана Віталіївна Куркіна // Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки / ред. В. В. Радул [та ін.]. – Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – Вип. 133. – С. 144-154.
22. Лемешенко Н. В. / Духовні витоки українських свят та обрядів. Вікторини / упорядник— Запоріжжя, 2006 – 92с.

- 23.Макаренко А. С. Проблеми шкільного виховання// Методика виховної роботи. – К., 1990. – С. 139–205
- 24.Матвієнко С. І., І. І. Заплішний /Українські народні рухливі ігри у дошкільному навчальному закладі : навч.посіб. Вид.3-тє, перероблене й доповнене / уклад. .: – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 152 с.
- 25.Москаленко, Н. Б., дис. "ТРАДИЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ КИЇВСЬКОЇ РУСИ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-ОЗДОРОВЧОМУ ПРОЦЕСІ."/ Суховерська О. /Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту: погляд молоді: С-50.
- 26.НАКАЗ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ м. Київ ВІД 29 липня 2019 р.№ 1038 про внесення змін до наказу міністерства освіти і науки україни від 16.06.2015 № 641 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-16062015-641>
- 27.Непша, О. В., Суханова Г. П., Ушаков В. С.. "Українські народні рухливі ігри як засіб національно-патріотичного виховання учнів на уроках фізичної культури та позаурочний час." Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи: зб. Матеріалів V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 20 вересня 2016 р.. Vol. 5. Переяслав-Хмельницький, 2016. С. 215-256.
- 28.Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. – К. : Українська академія дитинства, 2017. – 80 с
- 29.Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/primirniy-perelik-proekt-2017-2.docx>
- 30.Рихлюк С.П. Вплив рухливих ігор на розвиток координаційних здібностей та фізичних якостей юних гімнастів. /С.П. Рихлюк //Матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції

молодих вчених з міжнародною участю „Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту школярів та студентів України”. Суми. – Т.2. – 2011. – С. 348–352.

31. Русова С. Вибрані твори./ С. 3–4
32. Суховерська О. Рухові забави й гри з мелодіями і приспівками. — Л., 1924. —111с. URL: <https://ukrreferat.com/chapters/pedagogika/narodni-igri-ta-zabavi-u-formuvanni-fizichnogo-gartu-referat.html>
33. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти томах. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.3. – С. 95–98, С. 176–185.
34. Терленко Л.А. Формування патріотичної свідомості учнівської молоді/Л.Терещенок, Т.Кесьян // Вісник педагогіки і психології . Випуск 18 – К.2015
35. Усова А.П. Русское народное творчество в детском саду. – 3-е изд. – М., 1972. – С. 43.
36. Україна моя Батьківщина парціальна програма 2017 року
37. Шкрєбтєнко Л. П. Виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури: дис. канд. пед. наук; 13.00.08. Одеса, 2019. 298 с. URL: <https://pdpu.edu.ua/doc/vr/2019/shkrebtienko/dis.pdf> (дата звернення 25.01.2021).
38. Шкрєбтєнко Л. П. Виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури: дис. канд. пед. наук; 13.00.08. Одеса, 2019. 298 с. URL: <https://pdpu.edu.ua/doc/vr/2019/shkrebtienko/dis.pdf> (дата звернення 25.01.2021).
39. Якубенко В. Від народознавства – до свідомого патріотизму // В. Якубенко. – Дошкільне виховання. – 2002.– № 8. – С. 12-13.